

Pekalle että itselleni» on korjattava muotoon: - - joka maistuisi *sekä* Pekalle *että* itselleni.

Ilmaus »ei A eikä B» voidaan samoin A:n ja B:n yksittäisestä korostuksesta tinkimällä yksinkertaistaa asuun »A ja B eivät» mutta ei asuun »A eikä B». Kuten Osmo Ikola (Nykysuomen käsikirja s. 73) on huomauttanut, viimeksi mainittu virhetyyppi on nykyisin yleinen. Seuraavat esimerkit ovat pääasiassa Helsingin seuduilla ilmestyvistä sanomalehdistä vuosilta 1979—81:

»Asianajaja, - -, lääkäri eikä kirkkoherrakaan ole velvoitettu antamaan nimi-merkille tietoja, - -.» Virke on yksinkertaisesti korjattavissa panemalla kieltoverbi alkuun: *Ei* asianajaja, - -, lääkäri *eikä* kirkkoherrakaan ole velvoitettu - -.

»Vepsäläisessä, eikä hänen kirjoittajaminässään Eric Westissä ole kuitenkaan tippaakaan harmautta, - -.» Tässäkin voisi luontevasti aloittaa kieltoverbillä, esim. *Ei* Vepsäläisessä *eikä* liioin hänen kirjoittajaminässään - -.

»Edeltävän tavun painollisuudella eikä myöskään sanan tavuluvulla näytä olevan merkitystä tässä yhteydessä.» Virke voitaisiin muotoilla esim. näin: Edeltävän tavun painollisuudella *ei* näytä olevan merkitystä tässä yhteydessä, *ei myöskään* sanan tavuluvulla.

»Naaras — kuten myöhemmin koiraskaan ei erityisemmin tuntunut pelkäävän minua, koska sain tarkkailla niitä useasti alle viiden metrin päästä.» Paremmiin esim.: Naaras *ei* tuntunut erityisesti pelkäävän minua *kuten ei* myöhemmin koiraskaan, - -.

»Milloinkaan enkä missään ole ajanut kilpaa näin ääri rajoilla kuin nyt Jyväskylässä.» Ralliautoilijan ajatus on ilmaistavissa selvemmin, esim. *En* ole milloinkaan *enkä* missään ajanut kilpaa - -. Ajatusta muuttamatta voidaan virkettä vielä tiivistää jättämällä pois sanat *enkä missään*. On mahdollista, että esimerkkivirkkeen kirjoittaja on ajatellut kieltolauseissa esiintyvän *-kaan/-kään*-liitepartikkelin jo sinänsä tekevän lauseesta kielteisen; vrt. »'Parempi myöhään kuin milloinkaan'», muistuttaa vähittäismyyntijohtaja Heikki Koski Alkosta

»Keisari eikä kuningaskaan»

Kopulatiivisen *ja*-konjunktion sijasta käytetään kieltolauseessa tavallisesti liitepartikkelia *-kä* ja konjunktioparin *sekä* — *että* asemesta vastaavasti rakennetta *ei* — *eikä*. Ilmaus »sekä A että B» voidaan yksinkertaistaa A:n ja B:n yksittäisestä korostamisesta luopumalla asuun »A ja B» mutta ei asuun »A että B», joten virke »- - laittaisin silloin sellaista ruokaa, joka maistuisi

Kielemme käytäntö

- -»; »Sen [toisen ottelun kahdeksi joukkueeksi jakautunut] IFK pelasi tippaakaan toisiaan kunnioittaen». Paremmiin: Parempi myöhään kuin *ei milloinkaan* - -; Sen IFK:n joukkueet (tai pelaajat) pelasivat *tippaakaan toisiaan kunnioittamatta*.

Kaikissa edellä olleissa *ei — eikä* -tyyppisissä esimerkeissä olisi ollut mahdollista aloittaa kieltosanalla, ellei tällainen asema toisinaan tekisi jo sinänsä korosteisesta *ei — eikä* -rakenteesta liiankin korosteista. Kielto-konstruktion paikka voi olla myös jäljempänä virkkeessä:

»Hiukan järkyttynyt Wittman sanoi, että hän eikä hänen kakkoskuskinsa nähnyt EK:n päättymisen ilmoittavaa merkkiä.» Ensimmäinen kieltosana sopinee tässä parhaiten sivulauseen alkuun: - - Wittman sanoi, *ettei* hän *eikä* hänen kakkoskuskinsa nähnyt - -.

»Tyypillisinä suomalaisina huumorijuttuina Matti Kuusi pitää koko Suomessa tunnettuja sutkauksia, joista skandinaavi eikä slaavi saa otetta.» Tässäkin kieltosana luontuu hyvin sivulauseen alkuun heti relatiivipronominin jälkeen: - - sutkauksia, joista *ei* skandinaavi *eikä* slaavi saa otetta.

»Junan ääni ei kuulunut itse junaan eikä rautatietä näkynyt, mutta savun kulkusuunnasta saattoi päätellä oliko juna tulossa Kemistä vai Rovaniemeltä, - -.» Tämä erästä viime syksyn menestysromaanista poimittu esimerkki vaatii vielä yhden kieltosanan, esim.: Junan ääni ei kuulunut, itse junaan *ei* näkynyt *eikä* liioin rautatietä, mutta - -.

»Pekan kertoman mukaan hänellä itsellään eikä hänen tuttavapiirillään ole erikoisia harrastuksia.» Paremmiin esim.: Pekan kertoman mukaan *ei* hänellä itsellään *eikä* hänen tuttavapiirillään ole erityisiä harrastuksia. Mikäli Pekkaa ja hänen tuttavapiiriään ei haluta erikseen korostaa, voidaan sanoa myös: Pekan kertoman mukaan hänellä *ja* hänen tuttavapiirillään *ei* ole erityisiä harrastuksia.

Virhetyyppi näyttää olevan tunnusomainen kirjoitetulle kielelle: useissa tapauksissa virhe saattaa perustua epäonnistuneeseen tiivistämiseen tai keskeneräiseksi jääneeseen lisäykseen. Tyyppin yleisyyteen vaikuttanee

se, että *ei — eikä* -tyyppiset kaksiosaiset rakenteet (*sekä — että, joko — tai* jne.) ovat puhekielessä verrattain harvinaisia.

MATTI PUNTTILA